

KİTAP İNCELEMESİ HAYVAN ÇİFTLİĞİ

George ORWELL, (Çev: Celal ÜSTER), Can Yayınevi, 42. Baskı,
Aralık 2014, Sayfa Sayısı 160, ISBN:978-975-07-1938-7

İsmail FİDAN

Selçuk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Y. Lis. Öğrencisi
İsmaibabafidan7@gmail.com

Asıl adı *Eric Arthur* olan *George Orwell*'in İkinci Dünya Savaşı sonlarına doğru 1945 yılında yayımladığı “Hayvan Çiftliği” isimli bu romanı, *Stalin* rejimine karşı sert bir taşlamadır. Roman, ders verme amacı güden, güldüren, düşündüren, insanlara ait bir özelliği insan dışındaki varlıklara aktaran fabl tarzında, hiciv yüklü olarak kaleme alınmaktadır. Dünya çapında en yaygın anti-komünist eserler arasında yer alan “Hayvan Çiftliği” yergi türünün de başyapıtlarından biri olarak kabul edilmektedir. Hikâyesinde; çiftlikte eşitliği sağlamak amacıyla çiftlik yönetimini ele geçiren domuzların güç zehirlenmesine kapılarak kendilerini daha ayrıcalıklı hale getirmeleri anlatılmaktadır. Çevirisini yapan Celal Üster’in belirttiği gibi “*Hayvan Çiftliği, korkunç sonla biten bir peri masalıdır*”. Bu masal ise şöyle anlatılmaktadır:

Beylik çiftliği, hayvanların çok çalıştığı, emeklerinin karşılığı olarak çok az yiyeceğin verildiği ve çiftlik sahibi Bay *Jones* ile çalışanları tarafından eziyete maruz kaldıkları bir çiftlik olarak hikaye edilmektedir.

Çiftliğin en yaşlı ve en saygı duyulan kişisi olan Koca Reis adlı domuz, tüm hayvanları ahıra toplayıp, onlara gördüğü bir rüyasından bahsetmektedir. Bu rüyasında İngiltere'nin tüm hayvanlarının, yeşil kırlarda gönüllerince koşup oynadıklarını, tüm emek ve ürünlerinin sadece onlara ait olduğunu, hiç çalışmadıklarını, hayvanlara zulmeden, bütün ürünlerini sömüren insanların olmadığını ve mutluluk dolu bir dünyayı gördüğünü anlatmaktadır. Koca Reis, hayvanların kötü koşullarda yaşamak zorunda olmadıklarını, ayaklanıp özgürlükleri için savaşmaları gerektiğini belirtir ve bir zamanlar tüm hayvanlar arasında söylenen, ama artık unutulmuş, “İngiltere'nin Hayvanları” şarkısını herkese söyleyerek, toplantıyı bitirir. Birkaç gün sonra ölen Koca Reis'in anlattığı özgürlükçü düşünce ve ayaklanma çağrısı tüm hayvanlar tarafından benimsenmiş

olur. Ancak hiç kimse bu ayaklanmanın ne zaman başlayacağını bilmemekle birlikte, büyük çoğunluğu da bu ayaklanmayı başlatma cesaretini kendinde bulamamaktadır.

Çiftlik sahibi ve çalışanlarının uykudan uyanamayıp hayvanlara yem vermeyi unuttukları bir günde aç kalan hayvanlar, ambarın kapısını kırıp yem yemeye başlar. Bu durumdan geç vakitte haberi olan Bay Jones ve çalışanları ambara gelerek hayvanları kırbaçlamaya başlarlar. Bu eziyet bardağı taşıran son damla olur ve plansız bir şekilde ilk ayaklanma orada başlar. Delirmiş gibi saldırmaya başlayan hayvanları hiç böyle görmeyen Bay Jones ve çalışanları, çiftliği terk etmek zorunda kalırlar. Çiftlikte hayvanlar istedikleri ayaklanmayı yapıp, insanları çiftlikten uzaklaştırmayı başarır. Birtakım yeniliklere başlanır, çiftliğin “Beylik Çiftliği” olan adını değiştirip “Hayvan Çiftliği” koyarlar, Bay Jones’a ait ev dışında, insanları hatırlatan her şeyi yakarlar. Evin ise, müze olarak korunmasına karar verirler. Tüm hayvanların en zekisi olarak bilinen ve diğer domuzlardan daha çok dikkat çeken *Snowball* ve *Napoleon* adındaki iki domuz, liderlik vasfını hemen üzerlerine alır ve çiftlik için yedi emir ve temel ilke oluşturulur. Buna göre bütün hayvanlar;

- İki ayaküstünde yürüyen herkesi düşman olarak bilecek,
- Dört ayaküstünde yürüyen ya da kanatları olan herkesi dost olarak bilecek,
- Hiçbir hayvan giysi giymeyecek,
- Hiçbir hayvan yatakta yatmayacak,
- Hiçbir hayvan içki içmeyecek,
- Hiçbir hayvan başka bir hayvanı öldürmeyecek,
- Bütün hayvanlar eşit sayılacaktır.

Bu yedi emri hiç öğrenemeyen koyunlara ise, *Snowball* tüm emirleri kısaca “dört ayak iyi, iki ayak kötü” olarak öğretmiştir. Koyunlar bu sloganı beğendiklerinden, neredeyse her toplantıda hep bir ağızdan söylemektedir.

Çiftlikte artık işler yolunda gitmektedir. Tüm hayvanlar hep birlikte çalışıp, o yılın hasadını yapıyor. Herkes gücü ve yeteneğine göre çalışıyor, Pazar günleri ise kimse çalışmıyordu. Pazarları sadece bayrağın göklere çekilmesinin ardından toplantı yapılarak gelecek haftaki işler veya kararlar konuşulup karara bağlanıyordu. Artık

sadece kendileri için çalıştıklarını bilmek onlara büyük bir mutluluk ve azim veriyordu.

Öte yandan *Snowball* ve *Napoleon* birbirlerine tamamen zıt iki karakterdir. *Snowball* yenilikçi, hayvanlara hizmet etmeyi ilke edinmiş bir domuzdur. Onlara okumayı öğretmeye çalışıyor, çiftliğin daha verimli olması için yollar arıyor, kitap okuyarak zanaat ve bilim öğreniyordu. Hayvanlarla çeşitli kurullar oluşturarak eğitimler veriyordu. Çiftlikteki işleri kolaylaştırmaya çalışıyor ve bir yel değirmeni projesi hazırlıyordu. *Napoleon* ise tam tersi bir şekilde, belli bir ayrımcılık ve statü isteyen ve kimseye belli etmeden diğer hayvanların haklarını yiyen bir domuzdur. Niyeti, çiftliğin yeni sahibi olmaktır. Yönetimi ele geçirmek için, yavru köpekleri sadece kendine hizmet eden vahşi köpekler haline getirir. *Napoleon* kendisine rakip gördüğü en yakın arkadaşı *Snowball*'ı, bu gizlice yetiştirdiği köpekleri kullanarak bir daha dönmek üzere çiftlikten uzaklaştırır.

Bir müddet sonra domuzlar müze olarak kullanılan eve girip yataкта uyumaya, içki içmeye, kıyafet giymeye, dış dünyayla ticaret ilişkisine girmeye, iki ayak üzerinde yürümeye ve hayvanları öldürmeye başlar. Diğer hayvanlar ise buna asla karşı çıkamıyor; çünkü içlerinde Bay *Jones*'un geri gelme korkusu ile *Napoleon*'un köpeklerinin korkusu vardır. Cahil kaldıkları ve çoğu da okuma yazma öğrenemediği için yapabildikleri tek şey liderlerinin doğruyu bildiğine inanıp tüm güçleriyle çalışmaktır.

Yedi emir zaman zaman yönetimin istekleri doğrultusunda değişikliklere uğramaktadır. Bu değişimlerin normal olduğunu hayvanlara açıklayan, onlara liderlerinin yanlış yapmadığını anlatan; sloganlar, marşlar ve çeşitli seremoniler yaptırın ve “karayı ak yapan” diye anılan *Squealer* adlı domuzdur.

Boxer adındaki at ise biraz salak olmasına rağmen, çiftliğin en sadık ve güçlü hayvanıdır. Bay *Jones*'ın gidişinden sonra, yönetimi hiç sorgulamamış, yel değirmeninin yapımında da canla başla en çok o çalışmış, hiç söylenmemiş ve her zaman “*Napoleon haklıdır*” demiştir. Ama çok yorgun düşüp, hastalanınca kasabın yolunu boylamış ve onun satışından gelen para ise domuzların viskisine harcanmıştır.

Yıllar geçer, her şey çok değişir, değirmen tamamlanır, yeni tarlalar satın alınır, çiftlik zenginleşir, ama köpekler ve domuzlar hariç hayvanların yaşam standartlarında hiçbir değişim olmaz. Artık bütün

domuzlar iki ayakları üzerinde yürümeye başlar. Hatta *Napoleon* iki ayağının üzerindedir ve bir de ön ayaklarından birinde bir kırbaç vardır. Ertesi gün ise bütün domuzların elinde kırbaç vardır, hepsi elbise giymeye, pipo kullanmaya başladılar. Bu durumu gören diğer hayvanlar koşa koşa “Yedi Emir”in yazılı olduğu tahtaya bakmaya giderler. Tahtada artık sadece tek bir emir yazmaktadır: “Bütün hayvanlar eşittir”. Ama bazı hayvanlar diğerlerinden daha eşittir”. Bu emir, bütün yaşananların bir açıklaması niteliğindedir.

Komşu çiftlikten gelen insanlar çiftliğe girip domuzlarla birlikte içki içip şarkı söylediler. Bu sırada kurdukları güzel ortaklıktan bahsedip, birbirlerine övgüler yağdırdılar. Bay *Pilkington'un* “Sizler aşağı kesimden hayvanlarınızla uğraşmak zorundasınız, bizler de bizim aşağı sınıftan insanlarımızla uğraşmak zorundayız.” esprisi onları kahkaya boğar. Bu konuşmalar arasında çiftliğin ismi de değiştirilerek yeniden “Beylik Çiftliği” olur. Bu dostluk ve neşe dolu ortam, iki liderin kumar oynarken aynı elde maça ası atmasıyla birden kavga edilen bir yere dönüşür. Eve gizlice yaklaşp olup bitenleri izleyen diğer hayvanlar, insanların yüzündeki ifadeyle domuzların yüzündeki ifadenin birbirlerinden ayırt edilemez hale geldiğine şahit

Anlaşılabacağı gibi, bu kitapta, insanların egemenliğinden bunalıp kendi özgürlüklerini ilan eden ve dünyayı hayvanların egemenliği altına almak isteyen bir grup çiftlik hayvanının serüveni konu edilmektedir. Amaçları daha eşitlikçi bir topluluk oluşturmaktır. Burada temel amaç, kendi ideolojileri doğrultusunda bir yönetim oluşturup, halkın fikirlerine değer veren, halkının çıkarları doğrultusunda hareket eden demokratik bir örgütlenme oluşturmaktır.

Temel ilkeler koyulması bir topluluğun hedeflerinin belli olmasının önemini gösterir. Çiftliğin isminin değişmesi, yeni bir rejimin beraberinde gelen, ulusal kimlik oluşmasını sağlayan yenilikler olarak nitelendirilebilir. Oluşturulan kurullar, toplumsal bir etkinlik olarak görülebilir ki bunlar örgütlenmeyi kuvvetlendirir ve onları bir arada tutar.

Demokrasinin hâkim olduğu düşünülen bir toplumda ayrımcılığın olması durumunda, diğer taraf tehdit edilerek susturulduğu görülmektedir. Bir suskunluk sarmalı; öğretilmiş veya öğrenilmiş çaresizlik oluşturulmuştur. Ayrımcılığın yavaş yavaş hissedildiği düzende sınıf farkı ortaya çıkmış, kast sisteminin katı kuralları hafifletilerek halka sunulmuştur.

İktidar mücadelesi sınır tanımaz ve iktidarın tekliğini sağlayabilmek için illegal yollar da olsa, taraflar birbirlerini yok etmeyi göze alır. “Yedi Emir”in değiştirilmesinden anlıyoruz ki iktidara sahip olanlar, yasayı kendi lehlerine göre istedikleri gibi değiştirebilirler. Demokrasinin yerini oligarşik devlet anlayışına bırakmasının somut bir örneğidir. İktidar, gözü açık, özgürlüğüne düşkün bir toplum yerine, her istediğine “Evet” diyen bir halk yaratmıştır.

Liderlerin etrafında sürekli onu öven, onların halkın tek kahramanı ve kurtarıcısı olduğunu, onsuз yapamayacaklarını söyleyen birtakım kişi veya kişiler her zaman vardır. Toplum bu konuda inandırmak adına söylenen marşlar, atılan sloganlar, yapılan seremoniler onların bağlılığını daima taze tutar. Kitlenin sürü psikolojisiyle hareket etmesini; adaletsizliği, ayrımcılığı, diktatörlüğü sorgulamadan körü körüne mutlak itaatle yaşamasını isteyen iktidar için ise bu mutluluk vericidir.

Lider tarafından tek başına alınan kararlar ve verilen cezalar yürütme ile birlikte yargının da kendisinde olduğunu gösterir. Bu organların tek elde toplanması demokrasinin olmadığını, halkın isteğine göre değil, iktidarın istediğine göre yaşandığını gösterir. Susturulan halk, unutturulmuş bir konuya, gerçekleşmemiş bir hadiseye gerçekten yaşanmış gibi zorla inandırılabilir. Bir diktatörlük ortamından kurtulup, yeni bir diktatörlük ortamı oluşturulmuştur. Yine şahsi çıkarları, güç ve iktidar peşinde olan yöneticilerin olması nedeniyle aslında tekrar başa dönülmüştür.

Bu roman, sosyalizme ve o dönemin Sovyet Rusyası’na ve elbette *Stalin*’e yönelik bir eleştiridir. Sosyalizmin uygulanmasına ve zamanla karşı çıktıkları şeye dönüşen liderleri anlatmaktadır. *Stalin*’i ve sosyalizmi hicvetse de aslında bütün diktatörlükleri, baskıcı yönetimleri eleştirmektedir. Yazar, sosyalizmin hakim olduğu bir ülkeyi tahayyül ederek kaleme aldığı bu eserde kullanmış olduğu karakterlerden, domuzların otoriterliğini, atın gücünü, köpeklerin saldırganlıklarını ve koyunların ise sürü psikolojisi ile hareket etmelerini konu etmesi bu hayvanların genel özellikleriyle örtüşmektedir.

Kitapta hem geçmişe, hem de günümüze ilişkin farklı çıkarımlar yapmak ve benzerlikler görmek kaçınılmaz hale gelmektedir. Geçmişte olduğu gibi bugün de bazı ülkelerde yasaklı kitaplar

listesinde bulunan ve bazı politikacıların zaman zaman atıfta bulunduğu bu kitap güncelliğini hala korumaktadır. Yazar kaleme aldığı “Bin Dokuzyüz Seksen Dört”, “Burma Günleri”, “Katalanyo’ya Selam”, “Aspidistra” gibi kitaplarında da bu eserde olduğu gibi kara mizahla eleştirilerisine devam etmiştir.

Robert Michels’in kavramlaştırdığı “Oligarşinin Tunç Kanunu” örgütlerin temelinde her ne kadar idealist ve demokratik ilkeler yatıyor olsa bile, tüm örgütlenmelerin eninde sonunda kendi çıkarlarına hizmet eden küçük bir grubun; yönetimi, gücü ve sorumluluğu ele geçireceğini, gücü eline geçiren bu grubun bir şekilde kendisi ve yakın çevresindekilerin çıkarlarına hizmet etmeye başlayacağını ve oligarşinin galip geleceğini, “kitlelerin ehliyetsizliği” dediği olguyla liderin gücünü dahada kuvvetlendireceğini idda eder. Michels, örgütlerin eşitlikçi varsayımlar üzerine inşa edildiğini fakat olması gerekenler ile gerçek durumlarının pek uyuşmadığını “herkim örgütten bahsediyorsa, oligarşiden söz ediyor demektir” sözü ile tavrını ortaya koymuş ve örgütteki bu oligarşi, yöneten ve yönetilenlerin amaç ve ideallerine karşı bile olsa varlığını sürdüreceğini belirtmiştir. Michels’in tezini tahayyül eder gibi kaleme alınan bu kitapta bunları görmek mümkündür.

Sağlam bir temele oturtulmayan, eğitimle desteklenmeyen her türlü hareket er ya da geç yok olmakta ve gerçek amacından sapmaktadır. Halk kesimini temsil eden diğer hayvanların okuma yazma bilmemesi, domuzların her dediğine inanmaları ve devrimi gerçek manada sahiplenecek güce ve kapasiteye sahip olmamaları kendi sonlarını getirmiştir. Zira liderler halksız, halklarda lidersiz hiçbir yere varamazlar. Önemli olan halkın liderini kontrol edebilmesi ve kendi haklarını gözetmesi, adaletsizliği, ayrımcılığı sorgulayabilmesidir.

Bu romanda hayvanlar, aşırı bir nefretle ve domuzların söylemleriyle düşman belledikleri insanlara odaklanırken, etraflarında olup bitenleri görememekte ve bunun neticesinde hüsrana uğramaktadır. Gerçeği fark ettiklerinde ise iş işten geçmiştir.